

نگارخانه
نشر نگاه معاصر

فلسفه در زندگی

جستارهایی در تفکر انتقادی،

فلسفه برای کودکان و فلسفه

محمد رضا واعظ شهرستانی

فهرست

پیش‌گفتار ۹

بخش اول

جستارهایی در منطق و تفکر انتقادی

راهنمای تفکر انتقادی (ترجمه با همکاری الهام معینی) / جو لاو

مقدمه	۱۷
معنا	۱۸
بی‌معنایی	۲۰
تعاریف	۲۰
شرط لازم و کافی	۲۴
دام‌های زبانی	۲۷
مفاهیم پایه منطقی	۳۳
استدلال	۳۵
درستی و اعتبار	۳۶
الگوهای استدلال‌های معتبر	۳۹
علیت	۴۵
اخلاق	۴۷
مغالطه‌ها	۴۸
به سوی آینده	۴۹

بخش دوم

- ۵۳ تمرینی برای همزیستی مسالمت‌آمیز (تأملی در باب هدف از استدلال)
- ۵۷ مارین لوپین یا امانوئل مکرون؟!
- ۶۱ تابشار اسد هست داعش هم هست! (مغالطه باراک اوباما)
- ۶۵ اگر استقلال و پرسپولیس قوی باشند، تیم ملی ما نیز قوی خواهد بود!
- ۶۷ دروغ و ابهام ساختاری؟!

بخش سوم

جستارهایی در فلسفه برای کودکان

- ۷۱ دربارهٔ مؤسسه توسعه و پیش‌برد فلسفه برای کودکان (IAPC)
- ۸۱ چهارجویی برای تسهیل گفت‌وگوی کلاسی (ترجمه) / مان گرگوری
- ۱۲۵ فلسفه برای کودکان در ایران (مصاحبه با خبرگزاری مهر)

بخش چهارم

جستارهایی در فلسفه

- ۱۳۷ فلسفه در آلمان دیر متولد شد اما به سرعت رشد کرد! (مصاحبه با روزنامهٔ فرهیختگان)
- ۱۴۵ امانوئل کانت: فیلسوفی ایده‌آلیست یا رئالیست؟!
- ۱۵۱ پیش‌گفتاری دربارهٔ «نسبت تکنولوژی با فرهنگ و دین»
- ۱۵۹ هر فرد مسئول تمام افراد بشر است! (تأملی دربارهٔ مفهوم اگرستانسیالیسم از منظر ژان پل سارتر)
- ۱۶۷ ژان پل سارتر و جامعهٔ امروز ما
- ۱۷۳ انفعال اجتماعی (تأملی دربارهٔ «باور نادرست» از منظر ژان پل سارتر)
- ۱۷۷ با همه پوچی از تو لبریزم! (تأملی در باب معنای زندگی)
- ۱۸۱ «باید دوید تا ته بودن» (یادداشتی کوتاه دربارهٔ نگاه پیشامفهومی سپهری به جهان)
- ۱۸۵ نقش‌های موازی: تأملی دربارهٔ فیلم فروشنده
- ۱۸۹ بازخوانی فیلم «جدایی نادر از سیمین»

راهنمای تفکر انتقادی* جو لاو

ترجمه الهام معینی و محمدرضا واعظ شهرستانی**

مقدمه

تفکر انتقادی قابلیت‌ای برای به کارگیری تفکر به طور ژرف^۱، مستقل، شفاف و عقلانی است. این مهارت به معنای جدلی بودن یا نقد دیگران نیست. علاوه بر این که مهارت‌های تفکر انتقادی می‌تواند در آشکارسازی مغالطه‌ها و استدلال‌های نادرست به کار رود، می‌تواند در حمایت از دیدگاه‌های دیگر و برای مشارکت با دیگران در حل مشکلات و کسب معرفت، کاربرد داشته باشد.

تفکر انتقادی یک مهارت تفکر عمومی^۲ است که برای همه انواع حرفه‌ها و مشاغل کارآمد است. با توجه به این که تفکر نظام‌مند و واضح می‌تواند ادراک و گویایی ایده‌ها را بهبود بخشد، بنابراین تفکر انتقادی خوب نیز می‌تواند مهارت‌های زبانی و ارائه مطلب را تقویت کند.

* ۱. این مجستار ترجمه‌ای است از:

Lau, Joe. (2012). A Mini Guide to Critical Thinking, Department of Philosophy, The University of Hong Kong.

** نسخه دیگری از این مجستار پیش‌تر با ترجمه الهام معینی و محمدرضا واعظ شهرستانی و ویراستاری فرزانه شهرتاش به صورت الکترونیکی در فضای مجازی منتشر شده است.

reflective

2. general

تحت اللفظی یک جمله باید از معنای مکالمه ای^۱ آن تمیز داده شود؛ به عبارت دیگر، اطلاعاتی که در یک جمله به طور ضمنی در یک بافت محاوره ای خاص حمل می شود، از معنای تحت اللفظی آن جمله متمایز است.

مثلاً تصور کنید که ما از لیلی^۲ می پرسیم که آیا می خواهد به سینما برود؟ و او جواب می دهد که "خیلی خسته هستم." طبیعتاً ما چنین استدلال می کنیم که لیلی نمی خواهد به سینما برود اما این استنباط، بخشی از معنای تحت اللفظی آنچه که گفته شده نیست بلکه اطلاعاتی که به ما می گوید که او نمی خواهد به سینما برود، استنباطی غیر مستقیم است. همچنین تصور کنید که ما می شنویم که لالا^۳ می گوید: "پو^۴ کتاب ها را دوست دارد." ممکن است که ما از حرف لالا چنین استنباط کنیم که پو علاقمند به مطالعه است اما این بیشتر یک مفهوم مکالمه ای است و بخشی از معنای تحت اللفظی آنچه که گفته شده نیست. این جمله همچنین ممکن است چنین استنباطی برای ما ایجاد کند که بگوییم: پو از مطالعه متنفر است و او کتاب ها را تنها به این دلیل که آنها را اندوخته مناسبی می داند، دوست دارد. اما حتی اگر این جمله به این معنا هم باشد، ادعای لالا باز هم صحیح است.

با توجه به مثال فوق یک نکته مهم روشن شد و آن این است که هنگامی که ما می خواهیم بفهمیم که آیا یک گزاره صحیح است یا نه، این معنای تحت اللفظی آن است که باید در نظر بگیریم و نه مفهوم مکالمه ای آن. این مسئله به ویژه در متون حقوقی اهمیت دارد. مضمون یک قرار داد از راه معنای تحت اللفظی عبارت های قرار داد منتقل می شود و اگر مجادله ای درباره قرار داد وجود داشته باشد، نهایتاً معنا با ملاحظه معنای تحت اللفظی عبارت ها تعیین می شود و نه با آنچه که هر طرفی مجادله تصور می کند به طور ضمنی اشاره شده است.

1. conversational
2. Lily
3. Lala
4. Po

گاهی به این مسئله اشاره شده است که تفکر انتقادی با خلاقیت سازگار نیست اما این برداشت نادرستی است چرا که خلاقیت فقط به معنای دست یابی به ایده های جدید نیست. در حقیقت فرد خلاق کسی است که ایده هایی جدید تولید می کند، به طوری که این ایده ها هم مفیدند و هم با کاری که در دست اجراست، در ارتباط اند. تفکر انتقادی نقش مهمی را در ارزیابی سودمندی ایده های جدید، انتخاب بهترین آنها و اصلاح آنها در صورت لزوم، ایفا می کند.

تفکر انتقادی همچنین برای "خود اندیشی"^۱ لازم است. ما برای با معنا زیستن و برای پی ریزی زندگی برطبق آن، به توجیه و تعمق^۲ در ارزشها و تصمیم های مان نیاز داریم. تفکر انتقادی ابزارهایی را برای این فرآیند - خودارزیابی^۳ - فراهم می کند.

این راهنمای کوچک، شامل بحث مختصری درباره مبانی تفکر انتقادی است. این کتاب راهنما نه یک ارزیابی جامع و نه یک کتاب درسی کامل است. هدف این کتاب برجسته سازی برخی از مفاهیم و اصول مهم تفکر انتقادی برای گذاردن یک تاثیر عمومی در این حوزه است. برای مطالعه بیشتر خوانندگان می توانند به کتاب ها و منابع اینترنتی که در پایان کتاب آمده است، مراجعه کنند.

معنا^۴

معنای تحت اللفظی^۵، یک ویژگی عبارات زبانی است. معنای تحت اللفظی یک رشته از کلمات از طریق ویژگیهای دستوری آن کلمات و معنایی که به صورت قراردادی به آن کلمات اختصاص داده شده اند، تعیین می شود. همچنین معنای

۱. self-reflection این عبارت می تواند به صورت "تأمل در خویش" و یا "تعمق در خویشتن" نیز ترجمه شود.
 ۲. reflect برای ترجمه این واژه می توان از معادل "تأمل" نیز استفاده کرد؛ اما از آنجا که واژه "تأمل" در زبان فارسی کاربردهای فراوان و متفاوتی پیدا کرده است، ویراستار استفاده از واژه "تعمق" را به منظور انتقال منظور نویسنده ارجح می داند.

3. self-evaluation
4. Meaning
5. Literal meaning